

GEOGRAFIA

KLASA I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO – wymagania

(zakres podstawowy)

TEMAT (rozumiany jako lekcja)	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Wymagania konieczne	OCENA DOSTATECZNA Wymagania podstawowe	OCENA Dобра Wymagania rozszerzające	OCENA BARDZO Dобра Wymagania dopełniające	OCENA CELUJĄCA Wymagania wykraczające
Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata					
1. Zróżnicowanie rozmieszczenia ludności na świecie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: gęstości zaludnienia, ekumena, subekumena, anekumena – potrafi wskazać na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia – wymieni bariery osadnicze i właściwe im uwarunkowania przyrodnicze nie sprzyjające koncentracji ludności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi obliczyć gęstość zaludnienia dla wybranego obszaru – wymieni czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające koncentracji ludności na świecie – wskaże na mapie obszary okresowo zamieszkałe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadni zróżnicowanie gęstości zaludnienia na wybranych obszarach – omówi współczesne zmiany liczby ludności według kontynentów – wymieni i wskaże na mapie państwa o największej liczbie ludności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – porówna gęstość zaludnienia wybranych regionów i krajów, uwzględniając czynniki wpływające na to zróżnicowanie – oceni wpływ dużej koncentracji ludności na jakość życia ludzkiego i stan środowiska geograficznego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi określić wpływ czynników przyrodniczych lub pozaprzyrodniczych na gęstość zaludnienia regionów o różnym stopniu rozwoju – potrafi uzasadnić zmiany w gęstości zaludnienia, które będą następowały w przyszłości w wybranych regionach świata
2. Procesy demograficzne na	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: przyrost 	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcie przejścia 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje zmiany liczby 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni zróżnicowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przyporządkować

<p>świecie</p>	<p>naturalny, eksplozja demograficzna</p> <ul style="list-style-type: none"> - poda przyczyny wpływające na eksplozję demograficzną - wymieni fazy rozwoju demograficznego społeczeństw - wymieni czynniki wpływające na niski i wysoki przyrost naturalny - wymieni fazy przejścia epidemiologicznego 	<p>demograficznego</p> <ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzuje fazy rozwoju demograficznego społeczeństw - wymieni pozytywne i negatywne skutki eksplozji demograficznej - wymieni konsekwencje trwale utrzymującego się ujemnego przyrostu naturalnego - wskaże regiony i kraje, które znajdują się współcześnie w różnych fazach przejścia epidemiologicznego 	<p>ludności na przestrzeni dziejów</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokona klasyfikacji państw świata pod kątem faz rozwoju demograficznego - scharakteryzuje fazy przejścia epidemiologicznego - powiąże fazy przejścia epidemiologicznego z rozwojem gospodarczym państw świata 	<p>wielkości przyrostu naturalnego w powiązaniu ze stopniem rozwoju gospodarczego państw świata</p> <ul style="list-style-type: none"> - zaproponuje rozwiązania przeciwdziałające negatywnym skutkom eksplozji demograficznej - powiąże proces starzenia się społeczeństw z fazami przejścia epidemiologicznego 	<p>wybrane fazy rozwoju demograficznego i przejścia epidemiologicznego do właściwej struktury płci i wieku społeczeństw</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi prognozować zmiany w strukturze demograficznej wybranych społeczeństw
<p>3. Migracje ludności na świecie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: saldo migracji, przyrost rzeczywisty zna rodzaje migracji, biorąc pod uwagę różne kryteria - wymieni główne przyczyny ruchów migracyjnych na świecie - poda kierunki największych historycznych i 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawi pozytywne i negatywne skutki migracji - przedstawi cechy współczesnych migracji zewnętrznych i wewnętrznych Polaków - scharakteryzuje największe skupiska Polonii na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśni wpływ wielkości salda migracji na przyrost rzeczywisty - określi zmiany kierunków migracji wewnętrznych w Polsce - porówna przyczyny i skutki wielkich migracji Polaków pod kątem politycznym i gospodarczym 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni wpływ migracji na sytuację demograficzną w krajach, z których ludność wyjeżdża i państw przyjmujących imigrantów - uzasadni wpływ „drenażu mózgow” na gospodarkę krajów migracyjnych - 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadni przyczyny zmian kierunków współczesnych migracji wewnętrznych w Polsce - zaproponuje działania poprawiające warunki życia uchodźców

	współczesnych migracji				
4. Procesy urbanizacyjne na świecie	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia: miasto, urbanizacja – wymieni aspekty urbanizacji – zna i rozumie pojęcia: aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna, megalopolis – wymieni historyczne i współczesne funkcje miast 	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: urbanizacja wstępna, suburbanizacja, dezurbanizacja, reurbanizacja – rozpozna i omówi typy zespołów miejskich oraz poda stosowne przykłady miast – wskaże na mapie przykłady miast pełniących różne funkcje – potrafi omówić etapy rozwoju urbanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni proces powstawania i rozwoju megalopolis – scharakteryzuje zróżnicowane aspekty urbanizacji – potrafi porównać układy osadnicze wybranych miast 	<ul style="list-style-type: none"> – powiąże fazy rozwoju cywilizacyjnego (rewolucje: agrarną, przemysłową, informatyczną) z rozwojem miast – przyporządkuje rodzaje urbanizacji do regionów o różnym stopniu rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni i uzasadni zmiany funkcji miast na przestrzeni wieków na wybranych przykładach
5. Megamiasta – szanse czy zagrożenia?	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni i wskaże na mapie największe miasta i zespoły miejskie świata – wymieni czynniki sprzyjające rozwojowi wielkich miast – wymieni pozytywne i negatywne aspekty życia w wielkim mieście 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje współczesne czynniki wzrostu wielkich miast – wyjaśni pojęcie „eksplozji urbanizacyjnej” – przedstawi regionalne zróżnicowanie miast pod względem fizjonomii 	<ul style="list-style-type: none"> – przeanalizuje regionalne zróżnicowanie poziomu urbanizacji – wymieni przykłady zmian w środowisku przyrodniczym wywołane rozwojem miast – wskaże zależność między stopniem rozwoju gospodarczego a wskaźnikiem urbanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni zjawisko „urbanizacji pozornej” i powiąże to zjawisko z dzielnicami nędzy (slumsów) – zaproponuje działania zmierzające do poprawy warunków życia w megamiastach 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni pozytywne i negatywne skutki rozwoju miast – nakreśli tendencje rozwoju miast

<p>6. Znaczenie kultury i tradycji w rozwoju państw świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: cywilizacja, kultura, krąg kulturowy – wymieni elementy składające się na kulturę – wskaże zasięg poszczególnych kręgów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni cechy poszczególnych kręgów kulturowych – potrafi przyporządkować wybrane kraje do poszczególnych okręgów kulturowych – przedstawi wpływ religii na sposób żywienia ludności 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże znaczenie religii i języka jako podstaw zróżnicowania kulturowego – wskaże podobieństwa i różnice wybranych kręgów kulturowych i kultury zachodnioeuropejskiej – powiąże zjawisko terroryzmu z procesem „zderzenia kultur” 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni związek globalizacji z procesami „przenikania kultur” oraz „zderzenia kultur” – uzasadni istnienie związku między kulturą a zachowaniami społecznymi – zaproponuje działania mające na celu zniesienie dyskryminacji wynikającej ze zróżnicowania kulturowego świata 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni wpływ kultury na dorobek materialny i duchowy społeczeństw – oceni konsekwencje zjawiska „przenikania kultur”
--	--	--	---	--	--

Zróżnicowanie gospodarcze świata

<p>7. Społeczno-gospodarczy podział państw świata</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymieni elementy składowe wskaźnika HDI – wymieni kraje z grupy G-8 – wymieni główne mierniki rozwoju gospodarczego państw – wskaże przykłady państw o różnym stopniu rozwoju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokona podziału mierników według kryterium: gospodarczego, demograficznego i społecznego – wymieni czynniki wpływające na zróżnicowanie rozwoju społecznego i gospodarczego państw świata 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokona klasyfikacji państw świata pod względem poziomu rozwoju, uwzględniając różne kryteria – uzasadni podział na bogatą Północ i biedne Południe – przedstawi zależność jakości życia od poziomu rozwoju społeczno- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje genezę i znaczenie grupy G-8 – scharakteryzuje konsekwencje różnic między krajami o różnym poziomie rozwoju – wymieni przyczyny narastających dysproporcji między krajami wysoko i słabo rozwiniętymi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni przyczyny narastających dysproporcji między krajami wysoko i słabo rozwiniętymi – zaproponuje działania zmierzające do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju społeczno-
---	--	--	---	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> – wskaże na mapie świata państwa o zróżnicowanym poziomie rozwoju, uwzględniając różne kryteria 	<p>gospodarczego</p> <ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje szybko rozwijające się gospodarki światowe 		<p>gospodarczym państw świata</p>
8. Formy pomocy w sytuacjach kryzysowych	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni największe zagrożenia współczesnego świata mające podłoże przyrodnicze i pozaprzyrodnicze – rozróżni kryzysy w skali globalnej oraz regionalnej – wymieni przykłady organizacji pozarządowych działających w skali globalnej, regionalnej i lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże regiony zagrożone klęskami ekologicznymi i konfliktami – wymieni główne przyczyny i sposoby rozwiązania problemu głodu na świecie – wymieni konsekwencje kryzysów dla człowieka i środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje największe kryzysy ekonomiczne (finansowe) – wymieni konsekwencje kryzysów dla człowieka, jego działalności gospodarczej oraz środowiska – wyjaśni rolę terroryzmu w kształtowaniu współczesnych kryzysów regionalnych i globalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje konsekwencje kryzysów dla człowieka, jego działalności gospodarczej oraz środowiska przyrodniczego – uzasadni konieczność współdziałania organizacji międzynarodowych (gospodarczych i politycznych) oraz wszystkich państw świata w rozwiązywaniu kryzysów globalnych – oceni rolę organizacji pozarządowych oraz agend ONZ w pomocy humanitarnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże działania państwa, władz samorządowych oraz organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych – potrafi ocenić skuteczność działań podejmowanych w celu udzielania pomocy krajom najbardziej zagrożonym
9. Główne obszary upraw i chowu zwierząt na świecie	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: plony, zbiory – wymieni przyrodnicze i 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować wybrane regiony na świecie pod względem 	<ul style="list-style-type: none"> – poda przestrzenne zróżnicowanie plonów roślin i pogłowia zwierząt – wyjaśni związek 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże tendencje zmian wielkości zbiorów wybranych roślin i pogłowia zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni powiązanie upraw i hodowli zwierząt z rynkiem zbytu – oceni zależność

	<p>pozaprzrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskaże główne regiony rolnicze świata – wymieni przykłady roślin z głównych grup upraw i zwierząt hodowlanych – wymieni główne cechy gospodarki ekstensywnej i intensywnej 	<p>uwarunkowań rozwoju rolnictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokona klasyfikacji roślin ze względu na ich przydatność (alimentacyjne, pastewne, przemysłowe) – wskaże rozmieszczenie wybranych upraw i chowu wybranych zwierząt na świecie – przedstawi głównych producentów roślin i zwierząt na świecie 	<p>występowania obszarów upraw poszczególnych roślin z ich wymaganiami klimatyczno-glebowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> – omówi sposób wykorzystania gospodarczego roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi sformułować i wyjaśnić prawidłowość w rozmieszczeniu rolnictwa intensywnego i ekstensywnego 	<p>plonów i zbiorów roślin od sposobu gospodarowania (gospodarka ekstensywna, intensywna)</p>
10. Wyżywienie ludności na świecie	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni i omówi przyczyny występowania problemu głodu na świecie – przedstawi normy żywieniowe – wskaże na mapie świata obszary nadwyżek i niedoborów żywności – wymieni formy pomocy w postaci „ryby” i „wędkii” 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni przyczyny występowania obfitego i głodowego systemu żywieniowego – poda konsekwencje braku lub nadmiaru różnych substancji odżywczych dla zdrowia i życia człowieka – poda konsekwencje nadmiaru substancji odżywczych dla zdrowia i życia człowieka – rozumie koncepcje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni przyrodnicze i pozaprzrodnicze przyczyny zróżnicowania struktury spożycia żywności – wyjaśni koncepcję rolnictwa zrównoważonego – wymieni cele wprowadzenia „zielonej rewolucji” 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje zjawisko głodu utajonego – oceni działalność agend ONZ i organizacji humanitarnych w likwidacji głodu na świecie – zaproponuje możliwości zmniejszenia dysproporcji w dystrybucji żywności na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – porówna i oceni skuteczność działań w celu likwidacji głodu na świecie w postaci „ryby” i „wędkii” – zaproponuje niestandardowe sposoby rozwiązania problemu głodu na świecie

		rolnictwa zrównoważonego			
11. Współczesny obraz wsi	<ul style="list-style-type: none"> – zna pojęcie sieci osadniczej – wymieni główne typy wsi występujące w Polsce – wymieni funkcje wsi – wskaże główne zmiany w funkcjonowaniu obszarów wiejskich w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni cechy osadnictwa wiejskiego w różnych regionach świata, m.in. o dużej gęstości zaludnienia, rozwiniętej turystyce i krajach postsocjalistycznych – scharakteryzuje przejawy semiurbanizacji – wymieni korzyści i zagrożenia dla rozwoju agroturystyki 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni, na przykładzie Polski, zmiany w funkcjonowaniu obszarów wiejskich wraz z przemianami ustrojowymi i intensyfikacją rolnictwa – wskaże różne kierunki rozwoju i przekształceń wsi 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje skutki przekształceń wsi dla środowiska przyrodniczego – określi zmiany struktur i procesów demograficznych powiązanych ze zmianami funkcji i fizjonomii wsi 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni zmiany funkcji i fizjonomii wsi w erze globalizacji – uzasadni możliwości rozwoju agroturystyki w Polsce

<p>12. Gospodarowanie zasobami leśnymi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcie deforestacji - wymieni funkcje lasów w gospodarce i przyrodzie - wskaże państwa o największej i najmniejszej lesistości - wymieni cechy rabunkowej i racjonalnej gospodarki lasami 	<ul style="list-style-type: none"> - wymieni gatunki drzew użytkowych w różnych formacjach roślinnych na świecie - potrafi obliczyć lesistość wybranego obszaru - wymieni największych producentów drewna użytkowego oraz papieru i tektury - wymieni największych eksporterów i importerów drewna 	<ul style="list-style-type: none"> - porówna na wybranych przykładach różne typy gospodarki leśnej - wskaże przyczyny wycinania lasów Amazonii - oceni wpływ rabunkowej gospodarki leśnej na różnorodność gatunkową fauny i flory - uzasadni pozytywny aspekt racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi 	<ul style="list-style-type: none"> - wykaże związek wylesienia z negatywnymi problemami globalnymi dotyczącymi środowiska przyrodniczego - uzasadni negatywny wpływ wylesienia na procesy demograficzne plemion zamieszkujących lasy 	<ul style="list-style-type: none"> - zaproponuje działania w skali regionalnej i globalnej hamujące proces wylesienia
<p>13. Rybołówstwo i marikultura</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: rybołówstwo, akwakultura, marikultura - wymieni warunki sprzyjające występowaniu żywnych wód - wymieni cechy rabunkowej gospodarki zasobami wód morskich 	<ul style="list-style-type: none"> - zna regulacje prawa morskiego i zasady podziału mórz i oceanów - wskaże na mapie zasięg najbardziej żyznych obszarów oceanów - zna specyfikę hodowli wybranych organizmów morskich - wymieni państwa o największych połowach ryb oraz o 	<ul style="list-style-type: none"> - wymieni organizmy poławiane oraz hodowane przez człowieka w wodach mórz i oceanów - przedstawi konsekwencje rabunkowej gospodarki morskiej - oceni wpływ katastrof ekologicznych na ekosystem zanieczyszczonych obszarów 	<ul style="list-style-type: none"> - wskaże zależność pomiędzy sezonowymi spadkami połowów ryb a zjawiskami przyrodniczymi, jak np. El Niño - oceni znaczenie gospodarcze ryb w krajach o różnej wielkości połowów przypadających na osobę 	<ul style="list-style-type: none"> - zaproponuje działania mające na celu zmniejszenie antropopresji na środowisko oceanu światowego - oceni znaczenie rybołówstwa i marikultury dla wyżywienia ludności na świecie

		największym spożyciu ryb na osobę			
14. Współczesne problemy energetyczne świata	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni odnawialne i nieodnawialne źródła energii – wskaże najważniejsze obszary wydobycia surowców energetycznych w Polsce i na świecie – wskaże największych producentów i konsumentów energii elektrycznej na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżni okresy dominacji poszczególnych surowców energetycznych na przestrzeni wieków – wymieni wady i zalety energetyki konwencjonalnej – wymieni korzyści i niekorzyści poszczególnych alternatywnych źródeł pozyskiwania energii – wskaże największych producentów i konsumentów energii elektrycznej na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawi zmiany bilansu energetycznego świata od okresu rewolucji przemysłowej do czasów współczesnych – uzasadni dominację nieodnawialnych źródeł w strukturze produkcji energii – scharakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach oraz uzasadni jej zróżnicowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – prognozuje problemy państw, w których dominującym źródłem energii i głównym źródłem dochodów krajowych są surowce nieodnawialne – poda konsekwencje nierównomiernego rozłożenia surowców energetycznych dla państw świata 	<ul style="list-style-type: none"> – prognozuje zmiany struktury produkcji energii na świecie – oceni zmianę struktury produkcji energii pod kątem zasobów nieodnawialnych i degradacji środowiska – sformułuje wnioski zależności między wielkością produkcją i tempem jej zmian a stopniem rozwoju państw
15. Ropa rządzi światem	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni kraje należące do eksporterów i importerów ropy naftowej – wymieni gałęzie gospodarki wykorzystujące ropę naftową do produkcji 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni towary, do których produkcji wykorzystuje się ropę naftową – wskaże kraje o największych zasobach ropy naftowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże i uzasadni występowanie regionów największego zapotrzebowania na ropę naftową na świecie – wymieni czynniki kształtujące ceny ropy na rynkach 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże konsekwencje wynikające z dominacji ropy naftowej jako surowca energetycznego – zaproponuje rozwiązania problemu wyczerpywania się światowych zasobów ropy naftowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni rolę organizacji OPEC w gospodarowaniu ropą naftową – przewiduje konsekwencje działań monopolistycznych państw w dobie wyczerpywania się

			światowych		ropy naftowej
16. Współczesne rynki pracy	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: stopa bezrobocia, aktywność zawodowa – sklasyfikuje kraje o różnym stopniu rozwoju na podstawie struktury zawodowej – wymieni przykłady nowo powstałych zawodów – wskaże regiony w Polsce i w Europie o największej i najmniejszej stopie bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni pojęcia: ludność zawodowo czynna, zawodowo bierna i aktywna zawodowo – wyjaśni zależność struktury zawodowej od stopnia rozwoju państw – wskaże najszybciej rozwijające się i najbardziej chłonne zawodowo branże gospodarki światowej i regionalnej – wskaże regiony największych możliwości rozwoju rynków pracy związanych z usługami informacyjno-komunikacyjnymi 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżni pozytywne i negatywne konsekwencje zmian społecznych współczesnego rynku pracy – scharakteryzuje, na przykładzie wybranych państw, zmiany w strukturze zatrudnienia na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat – uzasadni zależność struktury zatrudnienia od stopnia rozwoju kraju 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni zależność rynku pracy od struktury wykształcenia – określi wymagania współczesnych firm wobec pracowników – uzasadni zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce i wybranych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> – określi wymagania współczesnych firm wobec pracowników – oceni możliwości dostosowania wykształcenia grupy rówieśniczej do potrzeb współczesnego rynku pracy
17. Przemysł wysokiej technologii	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni fazy rewolucji przemysłowych – zna i rozumie pojęcia: technopolia, klastry, dystrykt przemysłowy 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje cechy rewolucji informatycznej – wymieni przykłady produktów wytwarzanych w poszczególnych branżach przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni różnice pomiędzy przemysłowymi formami przestrzennymi (technopolie, klastry i dystrykty przemysłowe) 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni lokalizację wybranych technopolii – uzasadni znaczenie czynników lokalizacji ośrodków wysokich technologii – oceni zmiany funkcji ośrodków 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni słuszność powstawania grup przedsiębiorstw powiązanych ze sobą gospodarczo – oceni możliwości rozwoju ośrodka nowych

	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni funkcje ośrodków przemysłowych – wymieni gałęzie nowych technologii – wskaże na mapie przykłady ośrodków nowych technologii 	<p>wysokich technologii</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymieni czynniki lokalizacji przemysłu wysokiej technologii – wskaże na mapie przykłady klastrów i dystryktów przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni dysproporcje w rozmieszczeniu ośrodków wysokiej technologii na świecie – scharakteryzuje konsekwencje lokalizacji technopolii 	przemysłowych	technologii w Polsce
18. Turystyka na świecie i w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni rodzaje turystyki ze względu na cel wyjazdów – wymieni czynniki warunkujące rozwój turystyki – wymieni elementy infrastruktury turystycznej – wskaże wybrane regiony atrakcyjne turystycznie w Polsce i na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże walory turystyczne wpływające na atrakcyjność wybranego regionu – wymieni walory turystyczne sprzyjające rozwojowi wybranych form turystyki – rozpozna na ilustracjach wybrane obiekty turystyczne Polski ze szczególnym uwzględnieniem obiektów UNESCO – wymieni państwa o największym ruchu turystycznym na świecie i o największych dochodach z 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni wpływ natężenia ruchu turystycznego na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego – rozpozna na ilustracjach wybrane obiekty turystyczne Europy, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków UNESCO – zdefiniuje zmiany kierunku wyjazdów turystycznych Polaków na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat; 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni skutki rozwoju turystyki dla poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego – oceni konsekwencje społeczno-gospodarcze intensywnego zagospodarowania wybranych regionów 	<ul style="list-style-type: none"> – zaproponuje działania mające na celu zwiększenie atrakcyjności i przez to ruchu turystycznego wybranego regionu – uzasadni przyczyny zmian kierunków ruchu turystycznego Polaków

		turystyki			
19. Rola komunikacji w rozwoju handlu	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcia eksportu, importu, bilansu handlowego, struktury towarowej handlu - wyjaśni pojęcie terminalu jako miejsca przepływu ludzi i przeladunku towarów - wymieni kraje o największych obrotach handlowych - wskaże na mapie główne kierunki przepływu towarów i usług 	<ul style="list-style-type: none"> - przyporządkuje odpowiednie rodzaje transportu do określonych towarów - przedstawi główne kierunki przewozu osób i towarów na świecie - wskaże rolę terminali uniwersalnych i specjalistycznych w przepływie osób i towarów 	<ul style="list-style-type: none"> - określi przyczyny zmian kierunków i natężenia ruchu pasażerów - wymieni skutki zmian kierunków przepływu pasażerów i towarów - uzasadni zależność wymiany handlowej wybranych państw z położeniem geograficznym - przedstawi strukturę towarową wymiany handlowej w krajach o różnym stopniu rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśni rolę transportu lotniczego w rozwoju usług - uzasadni rolę usług finansowych w rozwoju komunikacji i handlu - uzasadni różne tempo zmian natężenia ruchu osób i towarów dla poszczególnych typów komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni rolę giełd towarowych i kapitałowych w bezpiecznym i sprawnym przebiegu transakcji i rozliczeń - oceni znaczenie istnienia portów komunikacyjnych dla rozwoju regionalnego
20. Nowoczesne usługi komunikacyjne	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcie usług, ze szczególnym wskazaniem na usługi komunikacyjne - wymieni rodzaje transportu i łączności - wymieni nowoczesne sposoby przekazu informacji 	<ul style="list-style-type: none"> - wskaże najintensywniej rozwijające się rodzaje transportu - wymieni działy gospodarki, w których usługi komunikacyjne odgrywają największą rolę - wskaże przykłady największych portów lotniczych i morskich na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - wskaże różnice w dostępności do usług komunikacyjnych w Polsce i w Europie - wyjaśni różnorodne aspekty zastosowania usług komunikacyjnych w życiu codziennym - powiąże poziom rozwoju usług z poziomem rozwoju gospodarczego państw świata 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadni przestrzenne zróżnicowanie dostępności usług komunikacyjnych w Polsce i na świecie - wymieni możliwości korzystania z nowoczesnych technologii w procesie edukacji - na podstawie własnych doświadczeń scharakteryzuje rolę usług 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni pozytywne i negatywne następstwa korzystania z urządzeń komunikacyjnych - oceni zależność między rozwojem usług komunikacyjnych a rozwojem gospodarczym państw

		<ul style="list-style-type: none"> – wymieni wady i zalety poszczególnych środków transportu 		komunikacyjnych w codziennym życiu	
21. Mieszkańcy globalnej wioski	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: globalizacja, kultura masowa – wymieni przykłady procesu globalizacji w różnych aspektach, m.in. gospodarczym, politycznym, kulturowym – wymieni przykładowe argumenty zwolenników i przeciwników procesu globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni pojęcie globalizacji – wskaże czynniki hamujące i przyspieszające proces globalizacji – wymieni przejawy globalizacji w życiu codziennym – wymieni wady i zalety rozpowszechniania się kultury masowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni cechy społeczeństwa multikulturowego – określi pozytywne i negatywne skutki gospodarcze rozwoju korporacji międzynarodowych – sformułuje pozytywne i negatywne aspekty globalizacji kulturowej – określi przejawy globalizacji w rozwoju usług na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni zjawisko politycznej dominacji wąskiej grupy państw – oceni zagrożenia związane z międzynarodową współzależnością gospodarek (np. międzynarodowe kryzysy finansowe) i ich konsekwencje 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni rolę zjawiska globalizacji w życiu codziennym – uzasadni stwierdzenie, że świat staje się globalną wioską

<p>22. Zmiany na mapie politycznej świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: państwo, naród - zna pojęcia: kolonializm i neokolonializm - wskaże na mapie Europy i świata państwa, które powstały po 1989 roku - wskaże na mapie świata przykłady państw, które podległy procesowi dekolonizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - wymieni kryteria uznawania państwowości - sklasyfikuje terytoria zależne na świecie - wskaże na mapie współczesne przykłady terytoriów niesamodzielnych i zależnych - wyjaśni proces przemian w państwach socjalistycznych Europy 	<ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzuje procesy, które spowodowały zmiany na mapie politycznej Europy w latach 1990-1993 - powiąże wydarzenia historyczne i zmiany na mapie politycznej świata - scharakteryzuje przyczyny i konsekwencje przemian politycznych na Bałkanach 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadni wpływ wydarzeń historycznych na procesy powstawania nowych państw na świecie - uzasadni przyczyny konfliktów o dostęp do wód morskich 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni procesy integracji i dezintegracji z punktu widzenia nowo powstałych państw - określi przyczyny i oceni konsekwencje podziału Sudanu
<p>23. Procesy integracyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymieni przykłady organizacji międzynarodowych i pozarządowych - wymieni organizacje międzynarodowe, do których należy Polska - wymieni państwa członkowskie Unii Europejskiej - wymieni przykłady euroregionów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - wymieni przykłady państw należących do głównych organizacji gospodarczych świata - wymieni etapy integracji Polski do struktur Unii Europejskiej - wskaże przyczyny współpracy gospodarczej i politycznej państw - wskaże na mapie Polski wybrane euroregiony 	<ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzuje wybrane organizacje międzynarodowe pod względem ich zakresu działań - określi znaczenie organizacji w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata - określi zakres współpracy regionalnej w wybranych euroregionach 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni rolę wybranych organizacji międzynarodowych dla gospodarki światowej i poszczególnych państw - wyjaśni znaczenie procesów integracyjnych na szczeblu lokalnym, regionalnym i globalnym 	<ul style="list-style-type: none"> - oceni znaczenie organizacji pozarządowych dla społeczeństwa lokalnego - zaproponuje działania integracyjne mające na celu rozwiązania problemów swojego regionu zamieszkania

Relacja człowiek – środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój

<p>24. Przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: antropopresja, degradacja i dewastacja środowiska – rozróżni zasoby przyrody na odnawialne i nieodnawialne – wskaże działania człowieka najbardziej ingerujące w środowisko przyrodnicze 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymieni przykładowe działania człowieka zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego – scharakteryzuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny zakłóceń równowagi ekologicznej – wymieni przyczyny i konsekwencje nadmiernego wycinania lasów tropikalnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni zasady zrównoważonego rozwoju – wymieni przyrodnicze przyczyny zakłóceń równowagi ekologicznej w skali regionalnej i globalnej – wymieni konsekwencje nadmiernego eksploataowania nieodnawialnych zasobów przyrody 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje ograniczenia związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii – oceni konsekwencje przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne powstałe na obszarach klęsk ekologicznych – wymieni propozycje działań ekologicznych możliwych do stosowania w życiu codziennym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zaproponuje działania polegające na wykorzystaniu zasobów przyrody zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju – uzasadni potrzebę gospodarowania zasobami przyrody zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego
<p>25. Ochrona zasobów wód</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże na mapie świata obszary deficytu i nadmiaru wody – wymieni przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny występowania niedoboru wody na świecie – wymieni źródła zanieczyszczenia 	<ul style="list-style-type: none"> – sformułuje problemy wynikające z występowania dodatniego i ujemnego bilansu wodnego – wskaże obszary zagrożone zjawiskiem powodzi – wymieni przykłady działań człowieka przyspieszające 	<ul style="list-style-type: none"> – porówna udział wód słodkich ze słonymi w kontekście możliwości ich wykorzystania przez człowieka – wyjaśni zjawisko eutrofizacji wód – scharakteryzuje przyczyny zaniku J. Aralskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zaproponuje rozwiązania na rzecz poprawy stanu czystości wód śródlądowych – wskaże sposoby zwiększenia zasobów wody pitnej na świecie – zaproponuje realizację działań przeciwpowodziowych, które można stosować w dolinach rzecznych i 	<ul style="list-style-type: none"> – zaproponuje rozwiązania problemu deficytu wody i oceni ich skuteczność w różnych warunkach klimatycznych

	wód śródlądowych i morskich	spływ powierzchniowy		wzdłuż wybrzeży morskich	
26. Globalne ocieplenie – fakty i mity	<ul style="list-style-type: none"> – wymieni przyczyny globalnego ocieplenia – poda przykłady gazów cieplarnianych – wymieni przyrodnicze i pozaprzyrodnicze źródła emisji gazów cieplarnianych 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje zjawisko globalnego ocieplenia – wymieni przyrodnicze i pozaprzyrodnicze konsekwencje globalnego wzrostu temperatury – wymieni skutki społeczno-gospodarcze występowania intensywnych zjawisk atmosferycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – zanalizuje mapy rozkładu temperatur na świecie na przestrzeni lat – wymieni dowody na globalne zmiany klimatu – zaproponuje działania w skali lokalnej i globalnej ograniczające emisję CO₂ i metanu do atmosfery 	<ul style="list-style-type: none"> – zaproponuje działania ograniczające negatywny wpływ intensywnych zjawisk atmosferycznych – oceni skuteczność działań podejmowanych w celu ograniczenia globalnych zmian klimatu – wyjaśni, czym są limity emisji CO₂ i na czym polega handel prawami do emisji 	<ul style="list-style-type: none"> – dowiedzie konieczności stosowania rozwiązań globalnych w walce z efektem cieplarnianym – zanalizuje krytyczne wypowiedzi świadczące o braku efektu cieplarnianego lub jego naturalnych wahaniach
27. Wpływ rolnictwa na środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: degradacja gleb, pustynnienie gleb, monokultura, żywność GMO – wymieni zabiegi agrotechniczne mające negatywny wpływ na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżni dewastację od procesu degradacji pokrywy glebowej – określi wpływ rozwoju rolnictwa na erozję gleby – wyjaśni wpływ rolnictwa na proces pustynnienia – wyjaśni wpływ nadmiernego stosowania nawozów i środków ochrony roślin na 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni konsekwencje intensyfikacji rolnictwa w wybranych rejonach świata – zaproponuje rozwiązania problemu zbyt dużej ingerencji rolnictwa w środowisko przyrodnicze – określi zasady stosowania rolnictwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – sformułuje zależność intensywnego wykorzystania gleb i wzrostu niedoboru żywności w wybranych regionach świata – określi wpływ upraw monokulturowych na różnorodność gatunkową roślin 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawi argumenty za i przeciw stosowaniu roślin modyfikowanych genetycznie – oceni zmiany w środowisku przyrodniczym wynikające z intensywnego sposobu gospodarowania

		<p>środowisko przyrodnicze</p>			
<p>28. Antropopresja – ingerencja człowieka w środowisko</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniuje termin antropopresji – zna i rozumie pojęcia: determinizm, nihilizm i posybilizm geograficzny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśni koncepcje określające relacje człowiek – środowisko – wyjaśni wpływ działań w obrębie poszczególnych działów gospodarki ingerujących w środowisko przyrodnicze – wymieni działania, które może podejmować społeczność lokalna w celu oszczędzania zasobów środowiska (m.in. surowce energetyczne, woda) 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzuje zmiany konsumpcyjnego modelu życia w aspekcie dbania o środowisko przyrodnicze – zaproponuje działania w skali regionalnej i globalnej mające na celu poprawę stanu środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – oceni skuteczność działań społeczności lokalnych mających na celu poprawę stanu środowiska przyrodniczego – określi rolę postępu technologicznego w kształtowaniu i ochronie środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadni konieczność wdrażania działań polegających na racjonalnym gospodarowaniu zasobami – oceni rolę edukacji w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa